

## KAPAÑEN GAIZAKERIE (\*)

Mutil gazteak neguan «billa» juaten ziran. «Billa» esaten zitzaion, gauez mutillak neskakak zeuden etxera juan eta itsuketan leio-zirriztuetatik egiteari. Neskaren gogoko mutillak baziran, atea zabaltzen zieten, eta sukaldera eramaten zituzten. An bi edo iru orduan beren izketan, gazteak bezela, egoten ziren. Egunez, erri or-tako mutillik etzan neskakin ikusten.

Egun batez, askotan bezela, ba dijoa «billa» Gregorio Lauzti-errekara. Larruntza-gañera iritxi zanean, erruz ikaratu zan. Etzan gutxigorako ere. Muño-aldeko bidetik beregana, su-ta-gar, «bestemundukoa» zetorren-eta. Igesi asi zan Gregorio ori, eta bai «bestemundukoa» ere, orpoz-orpo atzetik sua boteaz. Eta geroz ta urrerago sugar ori, alde guztietatik txinparta ta garra zuela. Ango anka-jokua Gregorio orrena! Ala ta guztiz, sugarra urreratzen. Zubitxoia esaten zitzaion tokira iritxi zan Gregorio ori, eta artu zuen bere etxe-aldera, bide aundia utzita. Baño, bai, bere atzetik sugarra ere. Geiago ezin zuanean, Gregorio gelditu zan, illeak zuti-zuti zituela, eta bere ondora ia iritxi zen garaian, gelditu zen sugar ori ere eta piskaka-piskaka itzaltzen asi zen.

Bere onera etorri zanean, Gregorio juan da, zer deabru ote zan, eta an ikusi zuan asto zar bat, erdi-kiskalduta. Aartean ere, lastabal-ondar batzuek ba zituan gorputzean asto zar orrek. Piztu du pospollo bat, eta aren argiz ezagutu zuen bere astoa zala. Bere erioan, asto orrek bere etxe-aldera jo zuen, Gregoriok bezelaxe.

Urrengo egunean etzen beste izkuntzarik erri artan: Gregorioren asto-erretzea. Andik edo emendik gero jakin zan asto gaixoari,

---

(\*) Ascensio Apalategui Aguirre. Zarra. Itxaropena Argitaldaria. (1965). Zarautz.

lastoz bildu ta alanbrez lotuta, Kapañe-k su eman ziola, Gregorio «billa» zijoan orduan bertan.

Gregorio'k lau aizeetara otsegiten zuen, Kapañe arrapatzen zuen tokian ilko zuela. Guztia zan, Gregorio'k oso barrenen zeukala Kapañe'n azio txarra eta, nola edo ala, biurtu egin nai ziola gaiztakeria. Alkartu zan auzoko bere bi lagunekin, eta erabaki zuten, makillaz bero-bero egin bear zala Kapañe ori.

Jai gau batez, beti bezela, Kapañe au Martintxo'nean zegoan eta, esan oi dan bezela, ark ixten zituen Martintxo-neko atreak, azkena ateratzen zan-eta. Gau artan, atarira irten zanean, iruditu zaio mozorroen batzuek ba zabiltzala illunpeetan, eta Martintxok ateari atalaga ematerakoan, asi zan berriz bultzaka. Iriki zion Martintxok atea, ta an sartu zan buruz aurrera Kapañe ori.

— Zer gertatzen da? —galdetu zion Martintxok.

— «Dengek» zebiltzak, Martiñ, «Dengek», —Kapañe'k.

— Or eztago «Denge» rik, gizona; —eta atera zan atarira Martintxo. Aren babesean, baita Kapañe ere, eta etzuten iñor ikusi. Ala, piska bat lasaitu, eta abiatu zan etxera.

Martintxo-netik piska bat urrutiratu zanean, ara nun azaltzen diran berriz «Denge» oiek, eta makillaz maza-maza eginda utzi zuten gure Kapañe. Onen aiuma-otsetara jun zan korrika Martintxo, eta an billatu zuen lurrean dana odoldurik; baño «Denge»en asterrrenik etzuen arkitu. Nola edo ala ekarri zuen bere etxera, sartu zuen oiean, eta ospinakin ta olioakin eman zizkion igurtzi batzuek. Urrengo egunean obeto zegoen Kapañe, eta Martiñ-ek galdetu zion:

— Zein ziran gaueko «Denge» oiek? Eta Kapañek:

— Arpegiik ez diet ikusi, baña anka-otsetik ezagutu ditut. Enoa izenik esatera.

— Or konpon, bada, Kapañe; —esan zion Martiñ-ek.

Urrengo egunean Zarra juan zan Kapañe ikustera. Ala galdetu zion:

— Zer moduz, bada, zer moduz?

— Atzo gauean baño obeto, —Kapañek.

— Mediku otsegitea nai al dezu? —Zarrak. Egun artan mediku berria etorrita zegoen erri ortara. Won Bizar, jarri zioten izena, etorri zan bezin laister. Bizar luzea zuan, bada.

— Ez, —Kapañek, —egun bi gora-bera sendatuko naiz. —Ala, bi edo iru itz egin eta Zarra etxera abiatu zan. Martintxok atean arrapatu zuen, eta esan zion:

— Zerbait esan bearko zaie makilla-zale oiei ere.

— Ogie ordañetan, Martiñ, ogie ordañetan; —erantzun zion Zarrak. Gregorio-ren asto-erretzea adierazi nai zion, noski.

Egunak juan ziran, eta Kapañe-ren mazaketa au ere aaztu zan. Aaztu zan danentzat; baño Kapañe-ri etzizaion aaztu, ikusiko degun bezela.

Andik illabete batera, igande-illuntze batean, beti bezela, Jose Migel eta bere sailla Sutegi-an zeuden beren aparti-legea egiten. Bereala su-kanpaia entzun zan, eta itxumustuan sartu zan Martiñ, esanaz, Mitxelenek eta Gomonsalse sutan zerela.

Jeiki ta laisterka juan ziren danak. Errekatxo bat zegon baserri oien aldamenean; al zuenak al zuen ontziekin asi ziran ura ekartzen, itzaltzen ote zuten su ori. Baña dena alperrik. Saalez bete-bete egin da zeuden etxe oiek, eta etzegon iñola ere sua gelditzerik. Ala, Jose Migel eta sailla begira zeuden nola erretzen ziren, etsita, urak etzuela ezertarako balio-eta. Bereala entzun zuten, atzeko malloan, gizon-izketa, esaten zuela:

— Ospa...! Berotuko dituk gaur bai orko arratoiak.

Otsegin zioten Jose Migel-eri, eta artu ta ekarri zuten beera Kapañe ori. Etzuen ukatu berak su eman ziela baserri oieri, eta orduan erabaki zuten urkatu egin bear zala Kapañe; ta aldameneko baserrira juan ziran soka baten billa. Baita bota ere soka lepotik, eta ba zeramaten urkatzera gure Kapañe.

Zarra orduantxe etorri zan eta galdetu zuen:

— Ganaduuk atera al die?

— Bai, —erantzun zioten. An, illunpeetan, gardaba-otsa entzun zan, eta ots-egin zion Jose Migel-eri:

— Zer gertatzen da orain, Jose Miel? Eta onek:

— Kapañe urkatzera goaz. Etxeek onek sutu ditu-ta.

— Ezer egin gabe, eraman nere etxera. An ikusiko diagu zer egin bear dan.

Eraman zuten, bada, Kapañe ori Zarra-ren etxera. Etzioten lepotik sokarik kendu; zergatik ez, Fermiñ-ek esan zuen:

— Gero ere erantsi egin bearko zaiok, eta dagola berekin.

Zarra, bada, bere etxera iritxi zan, eta Kapañek oraindik soka lepotik zeukala ikusirik, esan zuen:

— Kendu soka ori lepotik, Jose Miel.

Piska batez egon ziren marmarrean; baño kendu zioten orratik soka ori.

— Orain entzun ondo, gizonak! —jarraitu zuen Zarrak. —Esaten badegu Kapañek erre zituela etxe oiek, Ermandadeak ez dik dirurik ordaindu naiko, eta aldamenetako errietara ere etzegok jua-terik etxe-erre eskean. Nork egingo ditu orduun etxe berriik? Kapañe urkatu-ta, etxe-jabe danak urkatzen dituzute. Baño, itzik iñork esaten ezipadu gai ontan, Ermandadeak ordainduko dik zer bait, iru

edo lau sail jua litezkek beste errietara etxe-erre eskeen, eta geron erriik jarri dezala egurra, etxe oiek egiteko bear dana. Gero, auzolan pixka batekin, zuzenduko dek kalte au.

—Eta Kapañe-ri zer egin bear zaio? —José Migel-ek. Eta Zarrak:

—Kapañek idi ederrak zeuzkak-eta, jan-truke, ekarri dezala erri-basotik bear dan egur guztie.

Etzitzaien gaizki iruditu Zarra-ren erabakia, eta orrela utzi zioten Kapañe-ri. Au oso bildurtuta zegoen, eta ala esan zion Zarra-ri:

—Ekarriko det egurra lasai. Bai mendi guztie jetxi bear banu ere.

—Zergatik sutu dituk baserri oiek? —galdetu zion Zarrak. —Eta Kapañek:

—«Denge»enak ziralako.

—Bada emendik aurrera aaztu adi «Denge»ezaz. Bigarren aldiz ez au Zarrak sokatik kenduko-ta.

Bereala, Ermandadeak eman zuen dirua, eta auzo-lana egin zan, eta bai Kapañek egurra ekarri ere. Dana dala, sei-bat illabete barru, baserriak leen baño ederragoak egin zituzten, eta, etxe-erre eskean bildu ziren diruekin eta abar, etxe-jabeeri zer-edo-zer esku-artean ere gelditu egin zitzaian.

JOAN GOIKOETXEA

